

Albrecht Rendl z Oušavy ve víru nejvyšší politiky

David Koryta

ALBRECHT RENDL OF OUŠAVA IN THE VORTEX OF TOP-FLIGHT POLITICS

This paper discusses Albrecht Rendl of Oušava, a person with a significant influence within the Bohemian-Hungarian political union and one of the authors of Vladislavské zřízení zemské [Vladislaus' Code], the supreme law of Bohemia. It lists the events in which Rendl played a role from the 1490s to his death in 1522, and also examines his testament known as Naučení pana Albrechta Rendla [Lord Albrecht Rendl's Precepts].

KEYWORDS:

Albrecht Rendl of Oušava; Vladislavské zřízení zemské; subcamerarius; summus notarius terrae; Bartoloměj of Minstrberk; Zdeněk Lev of Rožmitál; estates; royal towns; precepts

RENDL A JEHO POLITICKÝ VZESTUP

V tomto příspěvku bych rád obrátil pozornost k osobnosti nejvyššího písaře, podkomořího královských měst a jednoho z autorů Vladislavského zřízení zemského, Albrechta Rendla z Oušavy.¹ Snažím se jej představit v kontextu neklidného počátku 16. století a odpovědět na otázku, jakými prostředky vedl svoji úspěšnou politiku. Zaměřím se především na jeho vztahy s lidmi společensky mnohem významnějšími a na Rendlovu roli v dobové politice a pokusím se nastínit i jeho odkaz.

Rendl pocházel z málo významného vladického rodu z Tachovska, kde se nacházela tvrz Oušava (dnes Úšava).² Rendlové jsou bezpečně doloženi od doby Václava IV., avšak jejich význam byl pouze regionální. Dlužno podotknout, že tuto omezenost se podařilo překročit jen osobnosti, o které pojednává tento článek. Rendlův vzestup přišel během devadesátých let 15. století, kdy byl velmi úzce spojen se Zdeňkem Lvem z Rožmitálu.³ První vysoký úřad, který Rendl zastával, byla funkce purkrabího Pražského hradu.⁴ Jeho společenský vzestup přímo souvisel se snahou šlechty kodifikovat

1 Rendlem jsem se zabýval ve své diplomové práci: David KORYTA, *Albrecht Rendl z Oušavy († 1522): významný člen nevýznamného rodu*, diplomová práce, Ústav českých dějin FF UK, Praha 2016.

2 Majetkoprávními záležitostmi Albrechta Rendla se zabýval např. August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého IV. Tábořsko*, Praha 1995.

3 Rendl opakovaně svědčil či byl účasten Rožmitálových právních sporů, viz Josef KALOUSEK (ed.), *Archiv český* (dále AČ) X, Praha 1890, s. 464; TÝŽ (ed.), AČ XII, Praha 1893, s. 475; Simona KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008, s. 64.

4 Úřad držel v letech 1494–1496, viz Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy IX*, Praha 1893, s. 256; Václav SCHULTZ, *Purkrabí hradu pražského v letech 1438–1711*, Praha 1903, s. 3, 14–15; František PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, Praha 1938, s. 230.

zemské právo, což vyvrcholilo vydáním zemského zřízení, které se stalo rozbuškou sporů mezi šlechtou a královskými městy.⁵

Rendl se k sepsání Vladislavského zřízení zemského dostal díky svému jmenování na post královského prokurátora v roce 1498.⁶ Prokurátor zastupoval krále před soudem, dále v otázce odúmrti, sporů, příjmů, upomínání povinností, často býval relátorem desek zemských a zastupoval krále i v diplomacii.⁷ Není bez zajímavosti, že Rendl byl první, kdo získal za vykonávání tohoto úřadu mzdu.⁸ Povinnosti královského prokurátora byly místy blízké povinnostem podkomořího, což dle Jaroslava Demela stálo za tím, že osvědčení královští prokurátoři bývali často jmenováni právě do úřadu podkomořího.⁹ Ve Vladislavském zřízení bylo také zakotveno právo prokurátora zasedat na dvorském soudu.¹⁰

Koncepce Vladislavského zřízení byla ve svém základu jasná už koncem osmdesátých let 15. století,¹¹ avšak do té doby nebyl k dispozici nikdo, kdo by byl schopen zákoník sepsat.¹² První relace zemského zřízení byla stavům představena na sněmu v Prešpurku v první polovině listopadu 1499, kde bylo vydáno Zůstání prešpurské.¹³ To neobsahovalo kontroverzní články o třetím hlasu, které byly přidány až do ko-

-
- 5 Jaroslav PÁNEK, *Proměny stavovství v Čechách a na Moravě v 15. a první polovině 16. století*, Folia Historica Bohemica 4, 1982, s. 179–217, zde s. 188–189; Josef MARKOV, *Spor pánů a rytířů o sedání v lavicích*, in: František Čáda (ed.), *Sborník prací z dějin práva československého I*, Praha 1930, s. 98–103; Petr KREUZ — Ivan MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*, Praha 2007, s. 34–36.
 - 6 K úřadu podrobně viz Jaroslav DŘÍMAL, *Královský prokurátor a jeho úřad do roku 1745*, Sborník archivních prací 19, 1969, č. 2, s. 348–385, zde s. 350–353.
 - 7 Jako relátora můžeme najít i Rendla, leckdy vedle velmi významných osobností doby, jmenovitě Jaroslava ze Šelmberka (nejvyšší kancléř), Zdeňka Lva z Rožmitálu či Viléma z Pernštejna. Relátorské povinnosti Rendla viz např. František PALACKÝ (ed.), *AČ V*, Praha 1862, s. 24; TÝŽ (ed.), *AČ VI*, Praha 1872, s. 384; Josef KALOUSEK (ed.), *AČ XIII*, Praha 1894, s. 37.
 - 8 Jednalo se o kombinaci financí a naturálií: 120 kop grošů českých, 6 džberů kaprů a 2 půlvozy vína. Jaroslav DEMEL, *Dějiny fiskálního úřadu v zemích českých*, Praha 1904, s. 33; J. DŘÍMAL, *Královský prokurátor*, s. 355; F. PALACKÝ (ed.), *AČ VI*, s. 586.
 - 9 J. DEMEL, *Dějiny fiskálního úřadu*, s. 42.
 - 10 J. DŘÍMAL, *Královský prokurátor*, s. 357; Ivan MARTINOVSKÝ, *Soud dvorský za krále Vladislava II.*, in: Miloslav Polívka — František Šmahel — Michal Svatoš (edd.), *Historia docet*. Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka, CSc., Praha 1992, s. 277–291, zde s. 281–282.
 - 11 TÝŽ, *Okolnosti vzniku Vladislavského zřízení zemského*, Ústecký sborník historický 1979, s. 107–132, zde s. 117.
 - 12 P. KREUZ — I. MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské*, s. 43; I. MARTINOVSKÝ, *Okolnosti vzniku Vladislavského zřízení*, s. 107; Václav VANĚČEK, *Dějiny státu a práva v Československu*, Praha 1964, s. 186.
 - 13 Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, Praha 1894, s. 146–150; F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 261. Obsah a stručné hodnocení Zůstání prešpurského viz Jiří VESELÝ, *Příspěvky ke kritice textu právních pramenů šestnáctého století II. Zůstání prešpurské*, Praha 1935, s. 3–7, 28–29, 32.

nečné redakce zřízení,¹⁴ již provedla tříčlenná komise ve složení Albrecht Rendl z Oušavy a bratrance Petr a Zdeněk ze Šternberka (první dva jmenovaní byli součástí i původní širší revizní komise). Rendl je všeobecně považován za hlavního autora konečné redakce, přičemž důkazem nám může být známé hanlivé označení Vladislavského zřízení „Rendlůva práva“.¹⁵ Šlechta přišla s teorií, že města jsou na sněmu zastoupena králem.¹⁶ Není bez zajímavosti, že ve známých pramenech nelze zjistit, zda měl Rendl alespoň částečné právnické vzdělání.

Vladislavské zřízení zemské také řešilo problémy běžné agendy zemských soudů a sněmů. Je nutné připomenout, že Rendlův vliv se předpokládá díky otevřenému obviňování jeho osoby současníky. Zcela jednoznačně je Rendlovi připisováno autorství článku 492,¹⁷ který upírá městům třetí hlas na zemském sněmu, přičemž jeho oprávněnost přiznává pouze v záležitostech týkajících se městského svazu. Kontroverze vzbuzuje i článek 554, který zakazuje měnit obsah zřízení bez souhlasu panského a rytířského stavu.¹⁸ Další článek, kde se předpokládá Rendlův zásah, je článek 313, který hovoří o přítomnosti královského prokurátora na zemském soudu. Ačkoliv nelze vyloučit myšlenku, že se jedná o Rendlovu snahu posílit vlastní vliv, vzhledem k faktu, že se Rendl účastnil jednání i v dřívější době, můžeme předpokládat, že šlo pouze o právní zakotvení osvědčené praxe posledních let.¹⁹

Král uznal Vladislavské zřízení zemské v průběhu roku 1502. Mezitím proběhla i za Rendlovy účasti revize zemských privilegií na Karlštejně roku 1501, svěřená skupině pod vedením Matouše z Chlumčan.²⁰ Královo uznání zemského zřízení přetavilo boj mezi šlechtou a městy do nové roviny.²¹ Města sepsala stížnosti na zemské zřízení,

14 Např. Ivan MARTINOVSKÝ, *Vznik a počátky Vladislavského zřízení zemského*, in: Karel Malý — Jaroslav Pánek (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a počátky zemského zřízení v českých zemích (1500–1619)*, Praha 2001, s. 85–93, zde s. 90.

15 F. PALACKÝ (ed.), *AČ V*, s. 5, 10; TÝŽ, *Dějiny národu českého V*, s. 226–227, 258, 264; P. KREUZ — I. MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské*, s. 46; I. MARTINOVSKÝ, *Vznik a počátky Vladislavského zřízení zemského*, s. 90; TÝŽ, *Zápas o uznání Vladislavského zřízení*, Ústecký sborník historický, 1983, s. 133–171, zde s. 133; J. DEMEL, *Dějiny fiskálního úřadu*, s. 34; Jindřich FRANCEK, *Svatováclavská smlouva*, Praha 2006, s. 28.

16 Karel MALÝ — Florián SIVÁK, *Dějiny státu a práva v Československu*, Praha 1988, s. 114; I. MARTINOVSKÝ, *Vznik a počátky Vladislavského zřízení zemského*, s. 92.

17 Číslování dle P. KREUZ — I. MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské*, s. 46.

18 I. MARTINOVSKÝ, *Vznik a počátky Vladislavského zřízení zemského*, s. 86.

19 P. KREUZ — I. MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské*, s. 195–196.

20 F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 275–276; J. DEMEL, *Dějiny fiskálního úřadu*, s. 35; nejnověji v kontextu dalších právních pramenů viz Marek STARÝ, *Stavovská privilegia a kodifikace českého zemského práva*, in: Lenka Bobková — Martin Čapský a kol., *Korunní země v dějinách českého státu IX. Spolu i vedle sebe. České stavy a stavy zemí České koruny na prahu raného novověku*, Praha 2021, s. 12–42, zde s. 21, 39, 41; Mlada HOLÁ, „Kdy jsů páni ohledávali na Karlštejně listy a zápisy a svobody zemské.“ *České stavy a korunní archiv v 15. století*, in: tamtéž, s. 43–64, zde s. 63; k osobnosti Matouše z Chlumčan více Lenka BOBKOVÁ, *Vznik a podoba inventáře deseti karlštejnských truhlic s privilegií Království českého*, in: tamtéž, s. 65–85, zde s. 76–77. Rendlova role při jednání pak tamtéž na s. 79–80.

21 I. MARTINOVSKÝ, *Vznik a počátky Vladislavského zřízení zemského*, s. 90–93.

což vedlo k dalšímu vyhocení situace na svatomartinském sjezdu v roce 1502.²² Komentuje to i Starý letopisec, který doslova píše: „Proč by Rendlova práva měla být lepší než práva králů a císařů? Nebyla by žádná škoda, kdyby na ten Rendlík navezli asi čtyři vozy suchého dřeva a všechny ty rozsudky na něm spálili.“²³ Podobná přirovnání mizí po Rendlově přechodu na stranu královských měst, jak o tom ještě bude řeč níže. V prvním desetiletí 16. století začal Rendl budovat svoji pozici a jako osobnost blízká králi byl všeobecně respektován, jak se můžeme dočíst i ve Starých letopiscích: „král jako dítě, již paměti dobré nemaje, než Rendl a pan Perštajnský s jinými pány a nepřáteli našimi nás soudili, žalovali i pře vedli, a krále nic neposlouchali.“²⁴

Mezitím se však vyhrotil spor o uznání zemského zřízení. Pozadí tohoto dlouholetého stavovského sporu můžeme rozdělit do několika fází: 1502–1504 odmítání zemského zřízení a bojkot zemského soudu ze strany měst; 1507–1508 spory o soudnictví (známá kauza Kopidlanský); 1512–1517 kníže Bartoloměj v čele městského svazu a ukončení sporů.²⁵

Celé první desetiletí 16. století se neslo v duchu bezvýsledných jednání. Zlom a první utlumení sporů přišly až v březnu 1508, kdy se konal svatojakubský sněm a všechny stavy bez výjimky uznaly nutnost postupovat společně proti rušitelům zemského pořádku, což bylo jistě důsledkem politiky Šliků²⁶ a Gutštejnů v západních Čechách a Kopidlanského sporu s Pražany. Šlechta naproti tomu uznala suverénnost městského soudnictví a podíl měst na moci. Třetí hlas na sněmu přiznal městům známý svatojakubský mandát, který také postavil mimo zákon Jednotu bratrskou.²⁷

Roku 1509 zažily české stavy neobvyklou událost. Do Čech se vydal král Vladislav spolu se svými nezletilými dětmi, aby zorganizoval korunovací tříletého syna Ludvíka.²⁸ Přítomnost panovníka v Čechách opět rozčeřila spory mezi stavy. Královská města využila příležitosti a opakovaně si stěžovala přímo králi na Kopidlanského a Rendla. Ten počínání měst zlehčil tím, že se nelichotivě vyjádřil o části reprezentace pražských měst vyslané ke králi. Rendl měl poselstvo označit takto: „Hle, už přiletěli strnadi a vrabci, lidé lehkovážní, kteří se sem vetřeli a nebyli ani vysláni ode všech.“²⁹

Při té příležitosti se Albrecht Rendl snažil dále posílit své postavení. Dosavadní působení mu zajišťovalo jistý vliv, avšak především s ohledem na jeho právnické

22 Celou problematiku let 1500–1502 líčí podrobně F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 282–297; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 164–181.

23 Jaroslav PORÁK — Jaroslav KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, Praha 1980, s. 277.

24 František ŠIMEK — Miroslav KAŇÁK (edd.), *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*, Praha 1959, s. 339.

25 Jiří PEŠEK — Bohdan ZILYNSKYJ, *Městský stav v boji se šlechtou na počátku 16. století*, *Folia Historica Bohemica* 6, 1984, s. 137–161, zde s. 141.

26 K působení Šliků velmi podrobně V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 211–216, 219–220, 227–228. Tomek předpokládá, že právě působení Šliků v západních Čechách mírnilo rozepře mezi stavy v zájmu zachování míru v zemi.

27 J. PEŠEK — B. ZILYNSKYJ, *Městský stav*, s. 141; I. MARTINOVSKÝ, *Zápas o uznání*, s. 143–144.

28 V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 265.

29 Jaroslav CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II. Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých* vydané, Praha 1941, s. 250; J. PORÁK — J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, s. 310.

schopnosti. Těch ostatně využil i během roku 1509, kdy se stal nejvyšším zemským písařem.³⁰ Tento úřad si Rendl v prosinci 1509 koupil od svého předchůdce Mikuláše z Hořic za částku 2000 kop grošů míšeňských. Albrecht si ale úřadu, ke kterému se do konce života otevřeně hlásil, dlouho neužil, již během únorového sněmu v roce 1510 byl za přítomnosti krále Vladislava z úřadu odvolán.³¹ Zůstalo mu místo v královské radě.³²

Po svatojakubském sněmu došlo k dočasnému útlumu ve sporu mezi šlechtou a královskými městy. Až na jaře 1512 šlechta vedená Zdeňkem Lvem z Rožmitálu opět začala zpochybňovat platnost třetího hlasu.³³ Tuto vážnou situaci řešil sněm v červnu 1512, který ale měšťané bojkotovali. Vladislav II. vydal Rendlovi zmocňující list, jenž měl přivést měšťany k poslušnosti. Rendl skutečně pohnal představitele Starého Města pražského, které reagovalo vysláním poselstva ke králi. Je nutné dodat, že Albrecht Rendl v té době nedržel žádný z úřadů a byl jednáním s městy pověřen z titulu člena královské rady, tj. z pověření krále.³⁴

Spory mezi šlechtou a měšťany měly být definitivně vyřešeny na generálním sněmu zemí Koruny české v Kladsku ve druhé polovině roku 1512, kde se však objevila osobnost, která spojila svůj mocenský vzestup s městským stavem a jejímž významným spojencem se, pravděpodobně již během generálního sněmu, stal i Albrecht Rendl z Oušavy — Bartoloměj Minsterberský.³⁵

RENDL NA STRANĚ MĚST

Města zvolila v této svízelné situaci náznak konfrontačního řešení a začala se připravovat na válečný konflikt. V létě 1513 uzavřela smlouvu s knížetem Bartolomějem. Vybrala si ho jako hejtmana vojsk královských měst s pravidelným platem 1000 kop grošů míšeňských.³⁶ Všeobecně se soudí, že Bartolomějovou motivací byla snaha pozvednout úroveň svých příjmů i autority. Jeho majetková a finanční situace byla tristní a zajištění ze strany královských měst mu více než pomohlo.³⁷ Nesmíme ale knížeti upřít charisma, kterým si jistě získal jak představitele městského stavu, tak i Rendla nebo Viléma z Pernštejna. Jako velkého potenciálního rivala, jednak vzhledem k původu, jednak k širokým kontaktům v rámci českého soustátí i v zahraničí, chápal Bartoloměje především Zdeněk Lev z Rožmitálu.³⁸

30 V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 295.

31 F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 375; J. CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, s. 273; J. PORÁK — J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, s. 331–332.

32 F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 376.

33 I. MARTINOVSKÝ, *Zápas o uznání*, s. 152.

34 V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 310–312.

35 F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 399; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 315–321, 327.

36 Tamtéž, s. 325–329; F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 405.

37 Bartoloměj jako reprezentant královských měst viz také Adolf BACHMANN, *Geschichte Böhmens II. Bis 1526*, Gotha 1905, s. 761–769.

38 V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 330–334.

Bartoloměj Minsterberský byl synem Viktorina z Poděbrad³⁹ a vnukem Jiřího z Poděbrad. Vychováván byl svým strýcem z matčiny strany Kazimírem II. Těšínským.⁴⁰ V mládí se dostal na hlohovský dvůr Zikmunda Jagellonského, díky němuž přišel také do Budína ke dvoru krále Vladislava. Známy je jeho dlouholetý spor s Vratislaví, který vyvrcholil oblehnutím Bartolomějova hradu Skály ve východních Čechách. Ve válce s Vratislaví Bartolomějovi pomáhali i odpovědníci Českého království Kaufunkové, známí ze sporů s Gutštejnem v západních Čechách.⁴¹ Josef Macek chápe jako jeden z důvodů Bartolomějova prosazení i návaznost na odkaz krále Jiřího.⁴²

Města postupovala přímočaře — sepsala manifest pro členy vyšších stavů nakloněných městským záležitostem; svojí autoritou jistě přispěl i kníže Bartoloměj. V té době jednal s městy sekretář krále Vladislava Procek Malý z Cetně, který však nedosáhl výraznějšího výsledku. Nevyloučil bych myšlenku, že Prockův neúspěch v létě 1513 přivedl Rendla definitivně na stranu královských měst, která se tou dobou začala jevit jako pružnější politická síla než Rožmitál.⁴³

Motivy Rendlova přeběhnutí ke královským městům nejsou přesně známy, a proto bychom je rekonstruovali jen velmi těžko. Zdeněk Lev z Rožmitálu jej v důsledku celé akce nazýval šibalem a stěžoval si králi na Rendlův i Prockův přístup. Rendlovi se tedy povedlo poměrně rychle získat Procka na svou stranu.⁴⁴ Naproti tomu motivy knížete Bartoloměje pro spojení s Rendlem jsou jasné — potřeboval získat v blízkosti

39 K životním osudům knížete Viktorina a jeho bratrů např. Martin ČAPSKÝ, „...okna skleněná, ale některá kolečka od povětří vybita...“ *Reflexe rozpadu zeměpanské rezidenční sítě na pozdně středověkém Opavsku*, in: Lenka Bobková — Jana Konvičná (edd.), *Korunní země v dějinách českého státu III. Rezidence a správní sídla v zemích České koruny ve 14.–17. století*, Praha 2007, s. 187–206; TÝŽ, *Hornoslezská knížectví v napětové ose mezi Krakovem, Budínem a Prahou*, in: Radim Jež — David Pindur (edd.), *Těšínsko v proměnách staletí. Sborník přednášek z let 2008–2009 k dějinám Těšínského Slezska*, Český Těšín 2010, s. 37–48; Svatomír ČERNÍN, *Úloha Slezska v politice Vladislava Jagellonského (1490–1516)*, in: Mečislav Borák (ed.), *Slezsko v dějinách českého státu. Sborník příspěvků z vědecké konference pořádané pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla u příležitosti 50. výročí Slezského ústavu SZM v Opavě, Šenov u Ostravy 1998*, s. 158–164; Ondřej FELGMAN — Radek FUKALA a kol., *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008; Stefan GLOGOWSKI, *Potomci krále Jiřího z Poděbrad. Genealogie knížat z Minsterberka*, Ostrava 1989; Zdeněk JIRÁSEK a kol., *Slezsko v dějinách českého státu I. Od pravěku do roku 1490*, Praha 2012; TÝŽ a kol., *Slezsko v dějinách českého státu II. 1490–1763*, Praha 2012.

40 K osobnosti knížete Kazimíra např. David PINDUR, *Książę czasów przełomu. Kazimierz II Cieszyński (1450–1528) i jego władztwo*, Wrocław 2010.

41 Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526) II. Šlechta*, Praha 1994, s. 21–22, 107.

42 TÝŽ, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526) I. Hospodářská základna a královská moc*, Praha 1992, s. 258.

43 F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 413; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 338–339.

44 První Rožmitálův dopis ze srpna 1513 je adresován Petrovi z Rožmberka, druhý z prosince téhož roku Ladislavovi ze Šternberka. Můžeme tedy vidět dlouhotrvající zášť a možná i jisté překvapení, které Rendlův přechod způsobil. Josef KALOUSEK (ed.), *AČ VII*, Praha 1887, s. 20 a 28.

krále člověka, který měl potřebné kontakty, dostatečné ambice a v neposlední řadě jistý vliv na krále.⁴⁵ Zanedbatelná určitě není také myšlenka využít Rendla k naložení rytířského stavu, s jehož příslušníky udržoval kontakty a měl na ně jistý vliv.⁴⁶ Myslím, že je bezpředmětné snažit se zjistit, od koho z této poněkud nesouměřitelné dvojice vzešel impuls navázat užší spojení. Pro oba, Bartoloměje i Rendla, šlo o šanci posunout se dál v kariéře. Rendl byl znám svými právníckými znalostmi a širokým rozhledem, navíc ho Bartoloměj mohl znát z Budína, kde strávil část svého mládí, a právě tam na něj tehdejší královský prokurátor mohl zanechat hlubší dojem. Nápad přivést na stranu měst Rendla se mohl zrodit i v hlavě některého z pragmaticky uvažujících pražských konšelů, jmenovitě Jana Paška z Vratu.⁴⁷ Pašek s Rendlem se v té době měli vzájemně v úctě, rozpory mezi nimi propukly až v době po Rendlově odchodu z úřadu podkomořího.

Rendlův přechod překvapil i jeho dosavadní spojence — Zdeňka Lva z Rožmitálu, Petra z Rožmberka, Ladislava ze Šternberka a Jana z Lomnice,⁴⁸ kteří se nově začali proti Rendlovi velmi ostře vymezovat. Není se co divit, vždyť to byla v podstatě zrada. Jan z Lomnice o něm dokonce píše: „A toho rače jistě věřiti a pro pána, a rače na to pilně mysliti: dokudž ten lotr Rendl konce jmíti nebude, dotad nerače na to mysliti, abyste VMt jakého pokoje užili [...] co jest Rendl podle svých vysokých troštův a řečí, kteréz jest JKMti pravil, že již to JMt vidí a zná, co jest JMti dobrého zjednal.“⁴⁹

Následné období je charakteristické neustálým jednáním mezi stavy vzájemně a mezi stavy a králem. Zastavím se nyní pouze u klíčových momentů, kde figuroval Rendl. Ten byl vystaven těžkému nátlaku ze strany šlechtické kliky. Opakovaně bylo navrhováno jeho vyloučení z královské rady z důvodu napomáhání městskému stavu, který protiprávně uzavřel smlouvu s Bartolomějem. Objevuje se i jasná změna postoje měšťanů, kteří začínají Rendla horečně hájit.⁵⁰

Kníže Bartoloměj jako dědic velkého diplomatického nadání svého dědečka věděl, že pouze s Rendlem nemá proti panskému stavu dostatečnou pozici. Proto se, spolu s Rendlem, obrátil v otázce vyřešení stavovského sporu i na Zikmunda Starého, polského krále a Vladislavova bratra, u jehož hlohovského dvora v mládí také působil a který se poměrně ochotně nechal vtáhnout do mezistavovského sporu.⁵¹ Dokonce doporučoval Vladislavovi II. Rendlovo dosazení do úřadu podkomořího. V tom vidíme

45 F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 416.

46 J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 76; J. FRANCEK, *Svatováclavská smlouva*, s. 77.

47 Josef Václav ŠIMÁK, *Ziga Vanítkovic, účastník bouře pražské roku 1524*, *Časopis Musea království Českého* 73, 1904, č. 1, s. 33–42, zde s. 36.

48 J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 22; TÝŽ, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526) III. Města*, Praha 1998, s. 352; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 339–340.

49 Josef KALOUSEK (ed.), *AČ XI*, Praha 1892, s. 150–151, 153, 155–156, 162.

50 V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 341–356.

51 Celá akce vyvolala velký šok, jak se dozvídáme z korespondence Zdeňka Lva z Rožmitálu. Akceschopnost městského stavu, jak nám tato situace dokládá, byla mnohem větší, než byla šlechta dosud ochotná připustit. J. KALOUSEK (ed.), *AČ VII*, s. 37. O psaní Zikmundovi se dočítáme také ve Starých letopisech. J. CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, s. 302–303; J. PORÁK — J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, s. 371.

i jistou lekci z potupného odvolání z úřadu nejvyššího zemského písaře, neboť Rendl se začal cíleně připravovat na převzetí úřadu a včas si zajistil i vlivné přímluvce.

Zdeněk Lev z Rožmitálu se v tu chvíli ocitl v defenzivě. Bartoloměj s Rendlem opakovaně jezdili do Budína za králem a zajišťovali mezinárodní podporu své záležitosti. Dle Rožmitálovy korespondence můžeme dojít k závěru, že pán z Blatné považoval za motor celé akce Rendla a obával se důsledků. V dopise Vilémovi z Pernštejna datovaném v únoru 1514 se dočítáme: „... nebudem-li toho včas předcházeti, což jest škodného pána našeho, JMKské a tohoto království, že teprve těm moudrostem srozumíme, když na popele sedneme.“ Zdeněk Lev zde dokazuje svůj politický rozhled i talent, když u stárnoucího Pernštejna apeluje především na zájem panovníka a země. Pro nás je ale podstatnější, že i osobnost jako Rožmitál chápala Rendla jako reálnou hrozbu pro své zájmy, čímž je nepřímým doložen možný rozsah jeho vlivu.⁵² Albrecht Rendl se v této době stává pro krále skutečně velmi blízkou osobou. V dubnu 1514 král přiznává „statečnému Albrechtovi Rendlovi z Aušavy na Myšlíně“ dluh 5000 kop grošů českých za sebe i dědice obou stran.⁵³

Stavovský spor se vyhrotil rozepří Rendla s nejvyšším kancléřem Ladislavem ze Šternberka. Rendl byl ze strany Šternberka opakovaně napadán před králem, bylo prosazováno jeho odvolání z královské rady, Rožmitál Rendla obvinil ze zrady⁵⁴ a nabádal krále, aby se nenechal Rendlem ovlivnit.⁵⁵ U Šternberka jde jednoznačně o důsledek Rendlovy snahy zbavit jej královské pečeti, aby získal pod kontrolu agendu nejvyššího kancléře, pravděpodobně pro některého ze spojenců knížete Bartoloměje (Ladislav z Boskovic, sám Bartoloměj?), což by bylo pro Rendla logickým krokem, neboť Bartolomějova strana by získala přehled o listinách, které královskou kanceláří projdou. To by znamenalo definitivní triumf městské strany.⁵⁶ Vladislav se však nechtěl Rendlových služeb vzdát.⁵⁷ Tomu se dokonce postupně dařilo čím dál více krále přiklánět na stranu královských měst.⁵⁸ Je nutné dodat, že významnou motivací pro krále byla také neochota měst zaplatit pivovarskou berni, pokud by byl Rendl odvolán.⁵⁹

Všechny stížnosti, napadání i protivení se královské vůli měl řešit sněm na počátku roku 1515. Jeho jediným výrazným výsledkem ale bylo dočasné vítězství královských měst, která prosadila obsazení podkomořského úřadu Albrechtem Rendlem.⁶⁰ Jeho jmenování bylo téměř okamžitě reflektováno veřejností. Velmi rozčarován byl Jan z Ebernic, který píše Kryštofovi ze Švamberka: „Neš nic novějšího a dievnějšího

⁵² J. KALOUSEK (ed.), AČ VII, s. 38.

⁵³ TÝŽ (ed.), AČ XI, s. 418; František BENEŠ — Karel BERÁNEK (edd.), *Soupis česky psaných listin a listů I. Originály listin, III/2. 1501–1526*, Praha 1980, s. 1393.

⁵⁴ Rožmitál chápal Rendla a Bartoloměje jako narušitele pořádku. S. KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu*, s. 46; F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 425–428.

⁵⁵ J. KALOUSEK (ed.), AČ VII, s. 40.

⁵⁶ O těchto Rendlových snahách nás informuje opět Rožmitál. Tamtéž, s. 45.

⁵⁷ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 390–393.

⁵⁸ F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 419–420.

⁵⁹ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 398; F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 449.

⁶⁰ Jaroslav ČECHURA, *České země v letech 1437–1526 II. Jagellonské Čechy (1471–1526)*, Praha 2012, s. 142–143; J. PORÁK — J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, s. 387.

jsem neslyšel, než že jste z Rejnle učinili podkomoří, bozopomozi vám všem, že jste naň tak laskavi a že jemu takové cti a užitku přivodíte: a bozopomoci jemu, že on toho na VMtí všech tak dosahuje a sobě to přivede. Psal bych VMtí rád, že jste nebožátka, ale nesmím, bojím se, aby to VMtí protie mysli nebylo. Ba nebožátka, nebožátka! Račteš VMtí odpustietie, že o to tak VMtí píší, neb se mi ten řád a velmi zle líbí. Dej Bůh v tom lepší pořádek.“⁶¹

Tuto situaci rozhodně nepodceňoval Rožmitál, neboť se v dopise Petrovi z Rožmberka ze září 1515 opět vyjádřil k Rendlovu vlivu, tentokrát v novém úřadě: „ačkolivěk i to se mi nezdá, aby Rendl k tomu našeho pána přivedl, aby to učiniti měl, ač však v nynějších splecích sluší opatrnosti užívati, poněvadž což se dobrého zedná pána našeho a tohoto království, chtí to někteří rušiti pro své užitky a chtějíc tím jinajm protivenství činiti.“ Rendl je zde tedy chápán jako oportunista, neboť „oněmi některými“ je bezpochyby myšlen on.⁶²

Vliv královských měst je v této otázce zcela zřejmý. Dosavadní podkomoří Burian Trčka z Lípy byl Rožmitálův spojenec⁶³ a města tvrdila, že jim svým působením škodí.⁶⁴ Trčka hledal zastání u rytířského stavu,⁶⁵ jeho spojenci pak vydali prohlášení vyzývající k tomu, aby města Rendla netolerovala především s ohledem na porušení svatojakubského mandátu, který neumožňoval odvolání úředníka bez podpory zemské vlády.⁶⁶ Minulost Rendla a Trčky také nebyla bez poskvrny — v listopadu 1510 Rendl, který se ještě tituloval jako nejvyšší písař, Trčku pohnal o 500 kop grošů českých. Pravděpodobně se jednalo o starší královský dluh, protože Trčka zde vystupoval z titulu podkomořího. Rendl sice celý spor vyhrál, Rožmitál z titulu nejvyššího purkrabího pražského měl nařídit sumu vyplatit, ovšem nestalo se tak — nevíme však proč. Je možné, že tato kauza „usnadnila“ Rendlovi rozhodování o přestupu na stranu královských měst.⁶⁷

Mezitím Rendl a další zástupci měst uvedli do úřadu v Kutné Hoře dalšího úředníka úzce spjatého s městským stavem — nejvyššího mincmistra Viléma Kostku z Postupic, jednoho z Bartolomějových a Rendlových spojenců.⁶⁸ Kostka i Rendl se samozřejmě okamžitě ujali svých úřadů.⁶⁹ Povinnosti podkomořského úřadu se týkaly agendy královských měst, především pak otázky ustavení městských rad. Máme doklad o tom, že konkrétně Rendl vyslal hofrychtěře k ustavení městské rady do

⁶¹ Josef KALOUSEK (ed.), AČ XV, Praha 1896, s. 109.

⁶² TÝŽ (ed.), AČ VII, s. 120.

⁶³ I přesto měl ale spory s Ladislavem ze Šternberka. Václav HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, ed. Jan Linka, Praha 2013, s. 1071; J. CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, s. 297.

⁶⁴ J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 77.

⁶⁵ Antonín REZEK, *Příspěvky k dějinám Čech za králů Vladislava a Ludvíka Jagellonského*, Časopis Musea království Českého 56, 1882, č. 2, s. 217–243, zde s. 218–219.

⁶⁶ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 402.

⁶⁷ J. KALOUSEK (ed.), AČ XIII, s. 381.

⁶⁸ J. PORÁK — J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, s. 388; J. CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, s. 319; F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 451–453; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 399–403.

⁶⁹ Rožmitál píše Rožmberkovi o tom, že Rendl sázel konšely královských měst (prosinec 1515). J. KALOUSEK (ed.), AČ XII, s. 180.

Kouřimi.⁷⁰ Podkomořský úřad měl ve své gesci i králem založené kláštery. Zprvu byl podřízen nejvyššímu komorníkovi,⁷¹ avšak za husitské revoluce jeho vliv rostl úměrně s vlivem královských měst a stal se jediným stabilně obsazeným úřadem. S růstem agendy se objevuje také podkomoří králové i úřednický aparát podřízený podkomořímu.⁷² Jednalo se o jediný zemský úřad, u něhož se předpokládala možnost obsazení erbovním měšťanem, avšak šlechta si potenciál úřadu uvědomovala a od osmdesátých let se jí dařilo do úřadu prosazovat pouze rytíře.⁷³

Je těžké odhadovat, jak by se dějiny českých zemí vyvíjely, kdyby se královským městům podařilo udržet tento pro ně nadějný kurz. Celou situaci totiž komplikují dvě záležitosti — smrt Bartoloměje Minsterberského a smrt krále Vladislava II. Obě úmrtí dopadla nepříznivě také na Rendla. Lze souhlasit s J. Mackem, že by se vývoj nijak zvlášť neodlišoval, avšak došlo by k zrychlení celého procesu a dřívějšímu uzavření Svatováclavské smlouvy.⁷⁴

Smrt knížete Bartoloměje paradoxně souvisí s jeho politickou aktivitou. Byl jedním z diplomatů krále Vladislava, kteří připravili půdu pro pozdější vídeňské dohody o sňatcích mezi Jagellonci a Habsburky. Během příprav však kníže na počátku dubna 1515 utonul v Dunaji.⁷⁵ Následné ochromení pozice královských měst nám pak dokládá, že většina úspěchů, kterých městská strana dosáhla, stála pouze na obratnosti Bartoloměje a jeho klíčového spojence Rendla.⁷⁶ Ne nadarmo je počínání královských měst v Bartolomějově době pojímáno jako vrchol celého sporu mezi šlechtou a královskými městy.⁷⁷ Královská města poté nedokázala prokázat politickou pružnost a křevitě se držela linie načrtnuté Bartolomějem a Rendlem.⁷⁸

Okamžitě po smrti knížete Bartoloměje vygradovala snaha Rožmitálovky strany dostat Albrechta Rendla z úřadu královského podkomořího. Rendl se této myšlence dlouho vzpouzel. Stárnoucí Vladislav byl několikrát připraven podkomořího vyměnit, avšak pouze na krátkou dobu. Až na sněmu v únoru 1516 byl Rendl „přesvědčen“ Ladislavem ze Šternberka a Karlem Minsterberským,⁷⁹ Bartolomějovým bratrancem,

⁷⁰ TÝŽ (ed.), *AC XXI*, Praha 1903, s. 53.

⁷¹ Zdeněk FIALA, *Komorník a podkomoří (jednání o počátcích a vzájemném poměru obou do konce 13. století)*, Sborník historický 2, 1954, s. 57–83.

⁷² Jedná se např. o písaře podkomořího nebo úředníka podkomořího na soudě. Druhý jmenovaný úřad zastával v době Rendlova úřadování Hynek ze Seče. V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IX*, s. 257.

⁷³ K povinnostem podkomořího Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Úřad podkomořský v Čechách*, Časopis českého muzea 51, 1877, č. 1, s. 3–31, zde s. 4–9, 15–29.

⁷⁴ J. MACEK, *Jagellonský věk III*, s. 360.

⁷⁵ TÝŽ, *Jagellonský věk II*, s. 24.

⁷⁶ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 405–406.

⁷⁷ Musíme si ale uvědomit, což nám dokládá i Bartolomějův či Rendlův původ, že spor nebyl čistě stavovský. J. PEŠEK — B. ZILYNSKYJ, *Městský stav*, s. 141–142.

⁷⁸ J. MACEK, *Jagellonský věk III*, s. 360.

⁷⁹ Základní přehled k osobnosti Karla Minsterberského viz TÝŽ, *Jagellonský věk II*, s. 24–25; Radek FUKALA, Karel I. Minsterberský — politik příležitosti a činu, in: Vladimír Wolf (ed.), *Od Jana Žižky k Poděbradům*. Acta universitatis Reginaehradecensis. Historica I, Hradec Králové 2006, s. 189–200.

aby se úřadu vzdal.⁸⁰ Šlechta od té doby považovala věc za vyřízenou a jako podkomoří byl bez výjimky uznáván Burian Trčka z Lípy.⁸¹ V té době už se možná Rendl snažil zlepšit vztahy s Rožmitálem, neboť máme doklad o tom, že mu Rožmitál nechal poslat oznámení o svatbě syna (leden 1516)⁸² a ve stejné době byly Rendlovi Rožmitálem postoupeny dlužní listy v celkové sumě 2600 kop grošů českých s úrokem.⁸³

Osobně jsem přesvědčen o tom, že vzdát se úřadu bylo ze strany Rendla snahou získat čas a uvolnit se z momentálního sevření. Tomu by nasvědčovalo i další používání titulu podkomořího jeho osobou, avšak pouze v komunikaci s městy, která jeho autoritu respektovala. Dva doklady máme z jara 1516, kdy píše do Kouřimi o smrti krále Vladislava (březen) a nabádá k dodržení smlouvy (květen).⁸⁴

Rendlovi „zlomila vaz“ až smrt krále Vladislava,⁸⁵ který zemřel krátce po sněmu.⁸⁶ Rendl dle svých slov upřímně litoval a želel jeho smrti. S předáním agendy svého úřadu však nespěchal. Definitivně ustoupil až po výhružkách, že bude obviněn z porušování zemského zřízení.⁸⁷ Tento argument chápu jako účinný, neboť mohl zahrnovat vše od protiprávního získání úřadu přes jeho držbu navzdory tomu, že se úřadu vzdal, až po manipulaci se zemskými právy při tvorbě zemského zřízení. Stav v té době už byly blízko uzavření Svatováclavské smlouvy, tudíž vyhrožování revizí zemského zřízení by mohlo být chápáno jako efektivní a logický argument. Tečkou za Rendlovým působením v úřadu podkomořího pak byl sněm rytířského stavu v květnu 1518, na kterém byl Rendl obětován i královskými městy, z nichž některá jeho autoritu dosud respektovala, výměnou za držbu hofrychtérského úřadu měšťanem.⁸⁸ S tím souhlasil i král Ludvík, v té věci ovlivněný především Karlem Minsterberským.⁸⁹ Ani to však Rendl nemusel brát úplně definitivně. Poslední písemnost, na níž se tituluje podkomořím, máme doloženou k lednu 1519.⁹⁰

⁸⁰ J. CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, s. 329–330; J. PORÁK — J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, s. 397; A. REZEK, *Příspěvky k dějinám Čech*, s. 221, 231, 235; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 410–416.

⁸¹ To dokládá dopis Petra z Rožmberka stavům prácheňského kraje. J. KALOUSEK (ed.), *AČ VII*, s. 178. Dalším dokladem je dopis Radslava Beřkovského ze Šebířova Rožmberkovi a jeho následná odpověď. TÝŽ (ed.), *AČ XI*, s. 211 a 212.

⁸² TÝŽ (ed.), *AČ VII*, s. 149.

⁸³ F. BENEŠ — K. BERÁNEK (edd.), *Soupis česky psaných listin*, s. 1441.

⁸⁴ J. CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, s. 324–326; J. KALOUSEK (ed.), *AČ XXI*, s. 54 a 57.

⁸⁵ J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 78.

⁸⁶ Jaromír Čelakovský předpokládal, že Vladislav měl zájem odvolání Rendla blokovat, protože byl závislý na příjmech z měst, která odmítala Trčku. J. ČELAKOVSKÝ, *Úřad podkomořský*, s. 25.

⁸⁷ F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 470–471.

⁸⁸ Povinnosti hofrychteře viz J. ČELAKOVSKÝ, *Úřad podkomořský*, s. 16.

⁸⁹ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 426, 432, 446–449; F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 475–477.

⁹⁰ J. KALOUSEK (ed.), *AČ XXI*, s. 103.

ZÁVĚR ŽIVOTA V ÚSTRANÍ

Ztráta podkomořského úřadu a odklon královských měst znamenal mocenský pád Albrechta Rendla z Oušavy a symbolické vykročení do poslední etapy života. Stal se řečníkem u soudu⁹¹ a zároveň se snažil napravit si reputaci u panského stavu, avšak žádná z výraznějších politických postav jej zpátky nepřijala, kromě pragmatického Rožmitála.⁹² Ten Rendla dlouhodobě respektoval a uvědomoval si jeho potenciál.⁹³

V tomto posledním období Rendl nezasahoval do žádné výraznější události. Zaznamenáváme jej pouze ve sporu Heřmana z Janovic s královským městem Klatovy, neboť byl Heřmanovým obhájcem. Heřman z Janovic byl jedním z odpovědníků Českého království, který byl aktivní od května 1520. Byl zajat klatovskými měšťany, za což byli Heřmanovým zástupcem Rendlem pohnáni před soud. Poté byl Heřman převezen do Prahy, odkud utekl.⁹⁴ Dalším lapkou, kterého Rendl zastupoval, byl Petr Suda z Řenče. Ten se dostal během roku 1521 do sporu s klatovskými,⁹⁵ kteří byli Rendlem opět pohnáni. Zajímavé na tom je, že městský stav v této záležitosti zastupoval Jan Pašek z Vratu, který se s Rendlem dostal do ostré slovní potyčky. Ta významně přispívá jednak k pochopení psychologie Albrechta Rendla i Jana Paška, jednak k chápání vazeb mezi stavy navzájem, ačkoliv nelze podceňovat antirendlovský tón Starých letopisů, v nichž byla událost zaznamenána. Pašek měl říct Rendlovi: „Že si se všem třem stavům zle zachoval a nade všemis zradil, protože znej, nevíš-li, že před žádným právem ty mluvit nemáš, ani žádného práva užítí.“ Na to Rendl odpověděl: „Jsem lepší než všechna města.“ Uražený Pašek vzdorovitě reagoval: „Já sám od osoby své jsem lepší než ty, Rendli!“ Načež Rendl dětinsky dodal: „Nejsi, já jsem lepší.“ Po tomto výlevu byly obě strany napomenuty od soudců. Paškovi se pak ještě nakonec podařilo Rendla urazit, když mu připomněl své zásluhy na jeho jmenování podkomořím: „Víš, kterak jsi mluvil Klatovským, aby obehnali Janovice a že chceš pomocníkem býti na ně. A já tebe podkomořím udělal.“⁹⁶

Nelehkou Rendlovu situaci poté dokresluje i problémy s královskými dluhy, které se projeví v roce 1520. Rendl se vyjádřil v tom smyslu, že svůj podíl na dlužích bude vymáhat po věřitelích krále, čímž značně popudil Viléma z Pernštejna. Ten dokonce cituje Rendlova slova: „Jakž jest kolivěk toto ve dsky vešlo, že my máme k jistcům a k ru-

91 F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 513.

92 Dokladem k tomu může být korespondence mezi Rožmitálem a Rožmberkem, kde Rožmitál otevřeně přiznává úzké vazby na Rendla. Josef KALOUSEK (ed.), *AČ VIII*, Praha 1888, s. 185.

93 Zdeněk Lev píše v srpnu 1519 o Rendlově situaci Petrovi z Rožmberka: „... kterýž jest mezi lidmi spletky činil.“ TÝŽ (ed.), *AČ XII*, s. 183.

94 J. CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, s. 362; J. PORÁK — J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, s. 426; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*, s. 470.

95 Rendlovo působení v západočeských právních kauzách spojených s narušováním zemského míru přehledně shrnují práce Jiřího Jánského, např. Jiří JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, Domažlice 2009.

96 J. CHARVÁT (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, s. 372; J. PORÁK — J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů českých*, s. 434; F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého V*, s. 513; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy X*.

kojmím hleděti, sluší z toho pána boha chváliti; neb již první zapsání nic není. Než toho my se máme držiti, neb jakau jsme bezpečnost měli, neb nám země nic zvláště neslíbila, ani jaké jistoty udělala. Než byste vy se chtěli všickni toho pustit, já se nepustím.“⁹⁷ To nám dokládá, že se přinejmenším výrazně snížily Albrechtovy příjmy.⁹⁸ Vilém z Pernštejna, další výrazná osobnost té doby, Rendla skutečně nešetřil. V jeho dopisech Rožmitálovi, Šternberkovi nebo Prockovi se můžeme dočíst následující pasáže: „Rendl nám práva udělal, a nyní opět jaké způsoby jdau, jakž on zase chce v lidi vjíti bojím se jistě, že se tudy zlého nebude ujímati,“⁹⁹ nebo také: „Kýž mi jest čert do Rendle! Jsaulit naň tak všickni laskavi jako já, mělt by se radši viděti v páté zemi nežli zde.“¹⁰⁰ Rendla jako odstrašující příklad ve srovnání s blíže nespecifikovanou osobou používá i v korespondenci s Petrem ze Žerotína, kde hodnotí spory uvnitř moravské stavovské obce: „Ač mnoho v Čechách lotrovských způsobův od chvíle se začalo [...] netřebat vám do Moravy Rendle, již jej máte v Moravě. Jistě se máte před čím opatrovati! U mněť jest škodnější než Rendl, a k tomu rozumu žádného nemaje, než jedné pýchu [...]. Neb tím způsobem Rendl se jest jak živ o to nepokusil, oč se jest tento pokusil.“¹⁰¹

Albrecht Rendl z Oušavy, bývalý purkrabí Hradu pražského, královský prokurátor, nejvyšší písař zemský a královský podkomoří, historicky nejvýznamnější člen svého rodu, který se dokázal z ničeho dostat až do samotné politické špičky česko-uherské personální unie, jejíž vývoj ovlivňoval téměř dvacet let, zemřel v Týně nad Vltavou 9. září 1522 v péči své dcery Johanky.

NAUČENÍ PANA ALBRECHTA RENDLA SYNŮM DANÉ

V souvislosti s osobností Albrechta Rendla z Oušavy se nám do ruky dostává také naprosto jedinečný pramen, který umožňuje lépe pochopit Rendlovu povahu. Jedná se o *Naučení pana Albrechta Rendla synům dané*, které vydal Jaromír Čelakovský v roce 1902.¹⁰² Jde o zhodnocení vlastního života samotným Albrechtem Rendlem, datované 29. 9. 1520. Rozsah i charakter díla je zcela odlišný od dobových naučení. Nesporným motivem k sepsání totiž byla snaha připomenout jak svým dětem, tak celé stavovské obci vlastní život a dílo.

V úvodu se dočítáme o všech úřadech, které Albrecht Rendl ve svém životě zastával, včetně sporně nabytého úřadu nejvyššího písaře i úřadu podkomořího. Poměrně málo píše o svém působení na postu purkrabího Pražského hradu. Tento úřad je sice ve výčtu jeho úspěchů zahrnut, širší pozornost mu však není věnována. Mnohem úctyhodněji vypadá Rendlův výčet soudů, u kterých měl tu čest zasedat. Jmenuje jich

⁹⁷ František PALACKÝ (ed.), *AČ I*, Praha 1840, s. 105–107.

⁹⁸ Hermenegild JIREČEK, *Právníký život v Čechách a na Moravě v tisícileté době od konce IX. do konce XIX. století*, Praha — Brno 1903, s. 300.

⁹⁹ F. PALACKÝ (ed.), *AČ I*, s. 125.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 133–134.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 166.

¹⁰² Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Naučení p. Albrechta Rendla synům dané*, Český časopis historický 8, 1902, č. 1, s. 68–70.

pět — větší zemský soud, menší zemský soud, dvorský soud, komorní soud a nakonec soud purkrabství Pražského hradu.

Čtenář je jmenovitě seznámen se čtyřmi Rendlovými syny (Janem, Albrechtem, Vilémem a Mikulášem). Jejich otec o nich bohužel nepíše nic bližšího, jen je nabádá k věrnosti křesťanské víře a králi a v neposlední řadě ke spořivosti.¹⁰³ Rendl dále neopomněl zmínit vlastní strasti a utrpení, která během svého života zažil. Doslova píše, že „s velkými nemocmi a nebezpečnostvými, náklady svými, bez jich všech pomoci jim jsem sloužil“. Jako obzvláště nevďěčný chápe rytířský stav, v jehož zájmu se nezištně obětoval.¹⁰⁴ V textu najdeme hodnocení jeho vlastního života. Je pozoruhodné, že Rendl nezdůrazňuje své služby králi, ale rytířskému stavu.

Naučení se dochovalo v jediném exempláři, zařazeno v listinách rodu Čabelických ze Soutic, kam byla provdána Rendlova dcera Johana a na jejichž statcích vzniklo (sám Rendl lokalizuje vznik do Týna nad Vltavou).¹⁰⁵ Zcela se vymyká ostatním dobovým naučením, která se obracejí k potomkům. Na rozdíl od nich jde v podstatě o osobní zpověď či výčet a obhajobu vlastních zásluh.¹⁰⁶ Jako příklad oblíbených návodů na správný život potomků můžeme uvést *Naučení rodičům* Ludvíka z Pernštýna, dále naučení synu Jaroslavovi, jehož autorem byl Jan Hasištejnský z Lobkovic, a naučení Baltazara z Tetova, což je ale téměř doslovný přepis lobkovického naučení.¹⁰⁷

Rendlovo dílko je naučením spíše jen podle názvu. Motivy k sepsání byly totiž odlišné od motivů Jana z Lobkovic nebo Viléma z Pernštejna. Zatímco druzí jmenovaní sepsali výchovný spis, Rendl bilancoval vlastní život, obhajoval se před svými vrstevníky a možná se i snažil předat motivaci svým potomkům. Výchova a morálka má v jeho *Naučení* vlastně zanedbatelnou roli, páteří díla je připomenutí osobních zásluh. Dalo by se říci, že Rendl sepsal osobní manifest, obhajobu svých činů, v níž se snažil vysvětlit působení v nejvyšší politice, možná i s trochou motivace pro své syny se záměrem, aby se tím poučili.

* * *

Odchodem Albrechta Rendla z úřadu podkomořího symbolicky končí jedno období českých dějin ohraničené vládou Vladislava Jagellonského. Rendlovo pozdější působení a smrt v péči dcery už je jen tragickým dovětkem kdysi vlivného úředníka, který

¹⁰³ Tamtéž, s. 68.

¹⁰⁴ O Rendlově mimořádném vlivu na rytířský stav v době jeho největší slávy nepochyboval ani Josef Macek, který jej chápal jako hlavního představitele kališnického rytířstva. J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 362.

¹⁰⁵ J. ČELAKOVSKÝ, *Naučení*, s. 70.

¹⁰⁶ K tomu Václav ŽÁK, *Naučení synu Jaroslavovi Jana Hasištejnského z Lobkovic jako pramen k dějinám mentalit*, diplomová práce, Ústav českých dějin FF UK, Praha 2002, s. 31; Václav MILLER — Marie RACKOVÁ (edd.), *Jan Hasištejnský z Lobkovic. K správě a naučení synu Jaroslavovi*, in: Dobrava Moldanová (ed.), *Jazyk a literatura v historické perspektivě*, Ústí nad Labem 1998, s. 117–149.

¹⁰⁷ *Naučení rodičům Ludvíka z Pernštýna: Ludvík Z PERNŠTÝNA, Naučení rodičům*, ed. Josef Vašica, Stará Říše na Moravě 1928. *Tetourovo naučení: František SUŠIL (ed.), Naučení Baltazara z Tetova, Moravan. Kalendář na rok obyčejný 8, 1859*, s. 89–98.

vzbuzoval emoce, pobuřoval a intrikoval. Byl člověkem, který se vypracoval až na vrchol, do nejvyšší zemské politiky, takticky měnil strany a spojence. V kontextu jeho rodu se jedná o skutečně mimořádnou osobnost, žádný jiný příslušník rodu Rendlů nedokázal získat ani některý nižší úřad z těch, které Albrecht zastával. V Albrechtově případě hrála roli dravost, intelligence, ale jistě také notná dávka štěstí.

Velmi často stála za Albrechtem jiná významná osobnost. V době svého vzestupu byl spojován se Zdeňkem Lvem z Rožmitálu, rovněž ctižádostivou osobností. V době svého zenitu pak stojí po boku Bartoloměje Minsterberského, vlivného slezského knížete a vnuka Jiřího z Poděbrad. Máme doloženy přímé kontakty s Vilémem z Pernštejna, Šternberky nebo Šliky. Jde jistě o úctyhodný výčet — všichni zmínění patřili k politické a ekonomické elitě doby. To vynikne, když připomeneme poměrně nízký (vladycký) původ Rendla a velmi nevýraznou stopu jeho předků v českých dějinách.

Rendl se díky působení v úřadech královského prokurátora a podkomořího královských měst, ale i díky kuriózně získanému úřadu nejvyššího zemského písaře stal známou osobností své doby. Širší veřejnosti se jeho jméno nejčastěji spojuje s Vladislavským zřízením zemským, které ačkoliv je převážně souborem dříve vydaných právních norem, nese ve výše uvedených článcích Rendlovu stopu. V tomto kontextu není podstatné, že Rendl pravděpodobně jednal z iniciativy Rožmitála a jeho spojenců. Albrecht Rendl byl velmi pracovitý a schopný úředník a politik, žádnému z jeho potomků se však nepodařilo navázat na jeho odkaz. Jeho osobní stopa v českých a středoevropských dějinách je nicméně nesmazatelná.

RÉSUMÉ:

A prominent figure of the Jagiellonian period, Albrecht Rendl of Oušava rose to the top of Bohemian politics, despite coming from an insignificant family, thanks to his intelligence, ambition and political alliances. He had close connections with important figures, such as Zdeněk Lev of Rožmitál, Bartoloměj of Minsterberk (Bartholomäus von Münsterberg), Vilém of Pernštejn and the Šternberk and Šlik families, which helped him obtain high-ranking positions, such as those of procurator regius, notarius terrae and subcamerarius. His departure from the office of subcamerarius signalled the end of an era in Czech history, characterised by disputes between the estates. He is best known for his role in drafting Vladislavské zřízení zemské [Vladislaus' Code], the supreme law of Bohemia. Although Rendl probably acted at the instigation of his powerful allies, he undoubtedly left his mark on Czech history. He held high-ranking positions, but his descendants were unable to establish themselves, discontinuing his legacy. His death in his daughter's care then brought his life story to a tragic close, exemplifying the fleetingness of power.

Mgr. David Koryta vystudoval obor Historie — české dějiny v evropském kontextu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (absolvoval v roce 2016). V současné době působí jako pedagog na Gymnáziu Kodaňská a Střední odborné škole, a. s., kde zastává také pozici zástupce ředitelky gymnázia (dawekory@centrum.cz).